oli hiljemini tolliametnik Oulus (Soomes), kus poeg üles kasvas. L. astus a. 1664 Turu ülikooli, õppis siis Upsalas, viibis mõne aja välismaal, kus ta ka Oxfordis olevat õppinud, määrati a. 1678 Rootsi Pariisi saadiku sekretäriks ning pöördus a. 1681 tagasi kodumaale, pühendudes vaimuliku kutsele Aa. 1683—88 oli ta Nevanlinna kirikuõpetaja ja praost, määrati siis Narva superintendendiks (volitus 18. VIII 1688, registratuur Rootsi riigiarhiivis) ja püsis sel kohal a.-ni 1700, mil ta nimetati Liivi kindralsuperintendendiks ja Pärnu ülikooli asekantsleriks. 1701—10 oli L. Tallinna piiskopiks, põgenes siis juulis 1710 vaenlase Tallinnale lähenemisel Rootsi ja sai seal a. 1711 Linköpingi piiskopiks. Ta suri 27. II 1716. — Ingerimaal teotsedes püüdis L. täie innuga jätkata luteri usu levitamistööd, mida Johan Gezelius *jun.* (vt.) oli alanud. Eestimaa piiskopina oli L.-i tegevus võrdlemisi väheste tulemustega rahutute aegade ja sellega piiratud võimaluste pärast. Eestimaa kirikuõpetajaile andis ta a. 1702 välja raamatu »*Elenchus profectuum Cathechisandorum*«.

Paucker, Geistl., 15 j.; C. Öhlander, Om den svenska kyrkoreformationen uti Ingermanland (1900). *A. R. C.*

LANGE, Johannes, Tallinna reformaator, päritolu ja hariduskäik tundmatu. Temast on teada, et ta Stades Püha Georgi premonstraatlaste kloostri munk on olnud, ühes Joh. Osenbrugge'ga, kes hiljemini Tallinnas esinenud. Arvat. a. 1522 on L. Tallinna kutsutud. A. 1524 mainitakse teda Püha Nikolai kiriku »predikandina«, s. t. evangeelse vaimulikuna. Rae nõudel esitasid Tallinna ev. õpetajad L., Z. Hasse, H. Marsow (vt. neid) a. 1524 kiriku sisekorralduse kavandi, mis nõuab evangeelse õpetaja valimist, nagu see Riias sündinud. Ühtlasi nõutakse »kiriku laeka« asutamist. Raad ja gildid võtsid ettepanekud vastu. Sept. 1524 valiti L. esimeseks õpetajaks ülesandega välja töötada uus kirikukord. Selle on L. mai keskel 1525 raele esitanud. Uues korralduses nõuti esijoones saksakeelset jutlustamist, selle kõrval rõhutati aga ka linna mittesakslastele oma kiriku vajadust. Raad pooldas neid ettepanekuid pea oontes ja eestlastele anti dominiiklaste kloostri kirik. Oma ametivenna H. Marsowi vaenu tõttu sai L. korduvalt kannatada. Ta suri 1530/31 Tallinnas möllanud katku. Tema surres polnud näilikult ühtki kohast isikut Tallinna ev. kirikuelu juhtimas. Koolirektor Joachim Walteri eestvõttel pöördus Tallinna raad palvega Lutheri enese poole kõlvulisi õpetajaid Tallinna soovitada. Luther on seda siis ka teinud oma Tallinna linna-arhiivis hoiduvais 3-s kirjas aa. 1531—33; milledes soovitatakse Heinrich Bocki Hamelnist (vt.), Gronaud ja Glassiniust; esimene igatahes on alul kutsele superintendendiks tulla vastu seisnud ja selle alles a. 1540 vastu võtnud.

Fr. Bienemann, Die Anfänge unserer Reformation im Lichte des revaler Rathsarchivs (B. M. 29., 415 jj.); Arbusow, Einf. d. Ref.; E. Sehling, Die evangelischen Kirchenordnungen des XVI Jahrh. (1913); O. Greiffenhagen, Der Charakter unserer heimischen Reformation (1924). *O. G.*

LANTING, Johann, Tallinna Suure Gildi oldermann, raehärra ja bürgermeister, raehärra (1658—1661) Simon L.-i poeg, elulugu lähemalt teadmata, etendas suurt osa Tallinna üleminekul Vene valitsuse alla a. 1710 ja järgneval ajal. Alul näilikult venevastasel poolel, — vähemalt teotses ta Suure Gildi oldermannina energiliselt Tallinna kaitsmise sihis venelaste vastu, vastandina aadlile ja asekub. Patkulile, kes salaja venelaste poole kaldusid, — on L. hiljemini Vene valitsuse innukas pooldaja. Linna kogukonna (mõlemate gildide) asemikuna kirjutas L. 28 IX 1710 Harkus Tallinna kapitulatsioonile alla. Varssi peale Tallinna minekut Vene valitsuse alla, 8. X 1710, sai L. raehärraks ja valiti 4. XI 1710 bürgermeistriks. Et ta väga heas vahekorras oli Vene valitsusringkonniga, kujunes tema sõit Peterburi dets. alul 1710, kus ta Eestimaa ja Tallinna nimel keisrilt pidi nõutama kapitulatsiooni kinnitamise, Tallinnale ja Eestimaa rüütelkonnale väga kasulikuks. Jaan. 1712 sõitis ta Tallinna saatkonna juhina teist korda Peterburi, kust ta kasulikke otsuseid kaasa tõi. L. suri 1. XI 1720.

Landrath Wrangell's Chronik von Ehstland, ed. C. J. A. Paucker (1845); F. G. v. Bunge, Die Revaler Rathslinie (1874); G. Rauch, Tallinna kirjad Karl XII-dale ja Peeter Suurele 4. X 1710 (Ajal. Ajakiri 1924); W. Greiffenhagen, Die Belagerung u. Capitulation Revals im J. 1710 (Beiträge II; II. tr. 1910). *M. A.*

LAPA, Mārtiņš (eesti nimega Märt Lapp), eesti soost läti kirjanik ja ajakirjanik, sünd. 18. IX 1846 Härgmäe klk. Uue-Koorküla (Neu-Karkeln) v. Luugi talus Abjast sinna asunud müürsepa pojana. Õppis Ruhja klk. ja 1 a. Volmari kreiskoolis ja hakkas juba noorelt kaastööd tegema tolleaegsetele läti ajalehtedele. 1868. avaldas L. oma esimese luuletuskogu »Armastuse ja igatsuse laulud«, millest hiljemini ilmus veel 5 trükki. 1870. sai L. kodukoha valla-kooliõpetaja abiliseks, lahkus sealt 1 a. pärast, töötas siis vaheldumisi Riias ja Miitavis raamatu-